Επίσημη Εφημερίδα
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

EL
Σειρά C

C/2025/768

11.2.2025

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Δημοκρατία στην Αφρική: τρέχουσα κατάσταση και μελλοντικές προοπτικές — Ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η ΕΟΚΕ

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(C/2025/768)

Εισηγητής: **Carlos Manuel TRINDADE**

Σύμβουλος	Paulo Pedroso
Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	18.1.2024
Νομική βάση	Άρθρο 52 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού
Αρμόδιο όργανο	Τμήμα «Εξωτερικές σχέσεις»
Έγκριση από το τμήμα	12.11.2024
Έγκριση από την Ολομέλεια	4.12.2024
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	592
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	167/0/2

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) εκτιμά ότι προϋποθέσεις για τη δημοκρατία είναι ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ύπαρξη ισχυρών θεσμών, ο διαχωρισμός των εξουσιών, η διασφάλιση του κράτους δικαίου και της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, οι ελεύθερες και δίκαιες εκλογές, η λογοδοσία προς τον λαό, το δικαίωμα πλήρους συμμετοχής στα κοινά και η καταπολέμηση των διακρίσεων.

1.2. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει και συμμερίζεται την άποψη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) ότι η άσκηση της εξουσίας με σεβασμό της βούλησης του λαού αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο μιας παγκόσμιας αντίληψης περί δημοκρατίας —όπως κατοχυρώνεται στο Προοίμιο του Χάρτη του ΟΗΕ—, έχει συναφθεί εξ ονόματος «ημών των λαών» και επιδιώκεται μέσω των θεμελιωδών αρχών που ορίζονται στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των λαών και απαιτεί από τα κράτη να προστατεύουν τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα όλων των ατόμων που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς διακρίσεις λόγω φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, οικονομικής κατάστασης, γέννησης ή οποιασδήποτε κατάστασης.

1.3. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ακράδαντα ότι η ΕΕ πρέπει να προάγει τις ακόλουθες αρχές σε όλους τους τομείς δραστηριοτήτων της:

— τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως αυτά ορίζονται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ (1948),

— τις αξίες της ΕΕ, οι οποίες κατοχυρώνονται στη διάταξη του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000/C-364/01) και στις Συνθήκες της ΕΕ,

— τη συμμόρφωση με τις θεμελιώδεις συμβάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ).

1.4. Η ΕΟΚΕ εκτιμά και επικροτεί την υποστήριξη της Αφρικανικής Ένωσης στις δημοκρατικές αξίες, όπως εκφράζεται στη συστατική της πράξη, δηλαδή την προαγωγή των δημοκρατικών αρχών και θεσμών, τη συμμετοχή του λαού και τη χρηστή διακυβέρνηση, καθώς και την προώθηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των λαών, σύμφωνα με τον «Αφρικανικό χάρτη για τα δικαιώματα του ανθρώπου και των λαών» και άλλες σχετικές πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει επίσης τη δέσμευση της Αφρικανικής Ένωσης να συμβάλει στην προαγωγή της δημοκρατίας, όπως ορίζεται στον «Αφρικανικό χάρτη για τη δημοκρατία, τις εκλογές και τη διακυβέρνηση». Διαπιστώνει με ικανοποίηση ότι στις επιδιώξεις της «Ατζέντας 2063» η Αφρικανική Ένωση δίνει μεγάλη έμφαση στις δεσμεύσεις για τη χρηστή διακυβέρνηση, τη δημοκρατία, τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη δικαιοσύνη και το κράτος δικαίου.

1.5. Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει τόσο τις εξελίξεις στην Αφρική όσον αφορά την κατάσταση της δημοκρατίας όσο και τις σχετικές προσπάθειες στήριξής της από τους Αφρικανούς πολίτες που είναι ευρύτερη στην Αφρική από ό,τι σε πολλά άλλα μέρη του κόσμου, ακόμη και αν έχει υποχωρήσει την τελευταία δεκαετία.

1.6. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει, ωστόσο, ότι ο ρόλος των κοινοβουλίων πρέπει να ενισχυθεί σε πολλές αφρικανικές χώρες και ότι πρέπει να αναληφθεί δράση ώστε να αυξηθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών στη λειτουργία της δημοκρατίας.

1.7. Η ΕΟΚΕ, λαμβάνοντας υπόψη ότι υπάρχει ισχυρός δεσμός μεταξύ ειρήνης, ασφάλειας, σταθερότητας, οικονομικής ανάπτυξης, κοινωνικής προόδου και δημοκρατίας, συγχαίρει την Αφρικανική Ένωση για τη δραστική συμβολή της στην ενίσχυση αυτού του κρίκου στην αλυσίδα της δημοκρατικής ανάπτυξης και υπενθυμίζει ότι οι υπερεθνικοί θεσμοί δεν μπορούν να λειτουργούν αποτελεσματικά χωρίς την πλήρη συνεργασία και δέσμευση των κρατών μελών και της πολιτικής ηγεσίας τους. Η ΕΟΚΕ πιστεύει επίσης ότι η ενίσχυση της δέσμευσης και της συνεργασίας των αφρικανικών κρατών με την Αφρικανική Ένωση αποτελεί πραγματική ανάγκη για να καταστεί αποτελεσματικότερο το έργο της.

1.8. Η ΕΟΚΕ έχει επίγνωση του γεγονότος ότι η αποκέντρωση της εξουσίας αποτελεί ζητούμενο που απαιτεί διάθεση πόρων και θεσμική ενδυνάμωση και καλεί τα θεσμικά όργανα της ΕΕ να ενισχύσουν τη συνεργασία με σκοπό την ανάπτυξη της δημοκρατίας και την αύξηση της εμπιστοσύνης και της συμμετοχής των πολιτών.

1.9. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η ευρωπαϊκή προσπάθεια προαγωγής της δημοκρατίας στην Αφρική πρέπει να βασίζεται σε ισότιμη σχέση και να γίνεται με γνώμονα την πολυπλοκότητα της ηπείρου όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική πρόοδο, το επίπεδο υλοποίησης των υποδομών ζωτικής σημασίας, την πολυμορφία, τα γεωπολιτικά και στρατηγικά συμφέροντα, με παράλληλο σεβασμό του ορισμένου πλαισίου των σχέσεων ΕΕ-Αφρικής.

1.10. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η ΕΕ δεν έχει δώσει επαρκή προσοχή στον γεωπολιτικό ρόλο της Αφρικής. Μία από τις αιτίες αυτής της παράλειψης είναι η μη συνετή συμπεριφορά ορισμένων κρατών μελών και οι επακόλουθες αδυναμίες στην άσκηση μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, κάτι που έχει οδηγήσει σε μια τάση που πρέπει οπωσδήποτε να αντιστραφεί.

1.11. Η ΕΟΚΕ έχει επίγνωση του γεγονότος ότι η Αφρική αντιμετωπίζει εξωτερικές και εσωτερικές απειλές κατά της δημοκρατικής ανάπτυξης, μεταξύ των οποίων διακρίνονται —στο εξωτερικό πεδίο— η σημασία δυνάμεων που αδιαφορούν για την ενίσχυση της δημοκρατίας και —σε εσωτερικό πεδίο— η ευπάθεια στη διαφθορά, λόγω της συμπεριφοράς δυνητικών «διαφθορέων» και δυνητικών «διεφθαρμένων».

1.12. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι, εν προκειμένω, η στρατηγική «Global Gateway», η οποία ξεκίνησε το 2021, έχει μεγάλη σημασία για τις σχέσεις της ΕΕ με την Αφρική και επαναλαμβάνει, όπως αναφέρει στη συναφή γνωμοδότησή της ([1]), ότι μέσω αυτής της πρωτοβουλίας θα είναι σε θέση να «ενισχύσει τους οικονομικούς και πολιτικούς δεσμούς με τις χώρες-εταίρους της ΕΕ με σεβασμό των δημοκρατικών και κοινωνικών αρχών της, επιτρέποντας παράλληλα στην ΕΕ να ανταγωνίζεται αποτελεσματικά σε παγκόσμιο επίπεδο όσον αφορά την παροχή υποδομών». Επαναλαμβάνει επίσης ότι τα επενδυτικά προγράμματα αυτής της στρατηγικής πρέπει να βασίζονται σε εκτιμήσεις επιπτώσεων και «θα πρέπει όχι μόνο να λαμβάνονται υπόψη πτυχές στρατηγικής γεωπολιτικής σημασίας, αλλά και να διασφαλίζονται η δημοκρατική συμμετοχή σε αναπτυξιακές πρωτοβουλίες στις χώρες-εταίρους και η οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα των έργων».

1.13. Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι, από κοινού με τους αναγνωρισμένους εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών (πλατφόρμες, φόρουμ, εθελοντές) και τους κοινωνικούς εταίρους της Αφρικής, μπορεί να συμβάλει στην προώθηση των δημοκρατικών αξιών, στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στη διαφύλαξη των δημοκρατικών καθεστώτων στην Αφρική, λαμβανομένης υπόψη της Συμφωνίας της Σαμόα.

([1]) ΕΕ C, C/2024/1574, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1574/oj.

1.14. Καθότι η Συμφωνία της Σαμόα προβλέπει την ύπαρξη θεσμικών μηχανισμών που παρέχουν διαρθρωμένο χώρο για τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών μέσω του διαλόγου με την κοινωνία των πολιτών και του κοινωνικού διαλόγου, η ΕΟΚΕ, με τη γνώση και την τεχνογνωσία που έχει αποκτήσει με την πάροδο των ετών και σεβόμενη την αυτονομία των ενδιαφερόμενων μερών, είναι σε θέση να συνεργαστεί με την αφρικανική κοινωνία των πολιτών ώστε αυτή να φέρει εις πέρας την αποστολή της στην προαγωγή της οικονομικής ανάπτυξης, της κοινωνικής προόδου και της ανάπτυξης της δημοκρατίας στην Αφρική. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι, μέσω της ειδικής παρέμβασης της επιτροπής παρακολούθησης «ΑΚΕ-ΕΕ» και λόγω των πολυάριθμων πρωτοβουλιών που ανέλαβε και των διάφορων αποστολών που πραγματοποιήθηκαν σε διάφορα αφρικανικά κράτη, έχει αποκτήσει τεράστια πείρα στις σχέσεις με την Αφρική κατά την τελευταία εικοσαετία, η οποία πρέπει να διατηρηθεί, να συνεχιστεί και να αξιοποιηθεί. Μέσω αυτού του έργου, η ΕΟΚΕ και οι Αφρικανοί εταίροι της έχουν πολύτιμες δυνατότητες να συμβάλουν στην προαγωγή του διαλόγου με τους πολίτες, του κοινωνικού και πολιτικού διαλόγου και να ενισχύσουν τις αφρικανικές κοινωνίες των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών εταίρων.

1.15. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει μετ' επιτάσεως την εισήγησή της προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με την οποία προτείνεται η μέριμνα χρήσης μέσων χρηματοδότησης προγραμμάτων και έργων μελέτης και ανάλυσης προοπτικών όσον αφορά την κατάσταση των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των κοινωνικών εταίρων στις χώρες ΑΚΕ (Αφρική, Καραϊβική και Ειρηνικός) και, εν προκειμένω, στην Αφρική, έτσι ώστε να ικανοποιηθούν οι ανάγκες τους όσον αφορά την απόκτηση των δεξιοτήτων για την ανάληψη ηγετικών ρόλων, την τεχνική ενίσχυση και εφαρμογή των προβλεπόμενων θεσμικών μηχανισμών.

1.16. Η ΕΟΚΕ θα συνεχίσει και θα βελτιώσει, βάσει των αρμοδιοτήτων της, τη δράση της για την προώθηση και τη στήριξη των οργανώσεων της αφρικανικής κοινωνίας των πολιτών και των κοινωνικών εταίρων, διευκολύνοντας τη σύσταση, την οργάνωση και τη δράση τους, και συμμετέχοντας στην ενίσχυση της θεσμικής τους ικανότητας, ως συμβολή στην επίτευξη του στόχου της ΕΕ να καταστεί ανθεκτική η δημοκρατία στην Αφρική.

1.17. Η δράση της ΕΟΚΕ θα βασίζεται στον άρρηκτο δεσμό της προώθησης των ατομικών, πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων με την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική πρόοδο. Αν και για ορισμένες αφρικανικές χώρες τα ζητήματα των δικαιωμάτων των γυναικών, της ισότητας των φύλων και του γενετήσιου προσανατολισμού είναι ευαίσθητα, τα ζητήματα αυτά συνδέονται άρρηκτα με το δημοκρατικό πνεύμα, άρα η ΕΕ πρέπει να προωθήσει, στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης της με την Αφρική, τις εξελίξεις στον τομέα αυτό, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο πολιτισμικός ενστερνισμός από τον γενικό πληθυσμό των νέων μορφών σχέσεων γίνεται αργά και σταδιακά.

1.18. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την υπογραφή, στις 17 Ιουλίου 2024, του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της ΕΟΚΕ και του Οικονομικού, Κοινωνικού και Πολιτιστικού Συμβουλίου της Αφρικανικής Ένωσης (ECOSOCC), την οποία κρίνει ιδιαίτερα σημαντική για την ενίσχυση της συμβολής της κοινωνίας των πολιτών στη σύμπραξη Ευρώπης και Αφρικής.

2. **Γενικές παρατηρήσεις σχετικές με τις κοινές δημοκρατικές αξίες**

2.1. Τα μέτρα υπέρ της δημοκρατίας και της συνεργασίας για την ενίσχυσή της έχουν πολιτική διάσταση, αλλά και μια ισχυρή διάσταση διαλόγου με τους πολίτες και την κοινωνία, καθώς και εγκαθίδρυσης κατάλληλων θεσμών για τη συμμετοχή αυτόφωτων και ανεξάρτητων οργανώσεων και κινημάτων προερχόμενων από την κοινωνία των πολιτών, καθώς και κοινωνικού διαλόγου μεταξύ των κοινωνικών εταίρων.

2.2. Υπάρχει ένας εγγενής και άρρηκτος δεσμός μεταξύ του δημοκρατικού περιβάλλοντος, της οικονομικής ανάπτυξης και βιωσιμότητας, καθώς και της κοινωνικής προόδου, καθότι οι τρεις αυτοί παράγοντες αλληλεπιδρούν και αλληλοενισχύονται.

2.3. Η εφαρμογή κατάλληλων δημόσιων πολιτικών και η εμπιστοσύνη των λαών στους δημοκρατικούς θεσμούς αποτελούν βασικά στοιχεία της συμμετοχής των πολιτών σε αυτούς. Η εμπιστοσύνη στα θεσμικά όργανα είναι δύσκολο να διαφυλαχθεί και, αν χαθεί, απαιτείται χρόνος για να ανακτηθεί.

2.4. Ως προς τούτο, η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει πως θεωρεί ότι τα οικουμενικά ανθρώπινα δικαιώματα —όπως είναι τα θεμελιώδη εργασιακά δικαιώματα, η επιχειρηματική ελευθερία, το δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον και το κράτος δικαίου— αποτελούν ουσιώδεις κοινές αξίες. Από κοινού με τους ΣΒΑ, διαμορφώνουν ένα διεθνώς συμφωνημένο ελάχιστο πρότυπο για την ανάπτυξη προγραμμάτων και αποτελούν τη βάση για μια ισότιμη εταιρική σχέση ανάπτυξης ([2]).

([2]) ΕΕ C 429 της 11.12.2020, σ. 105.

2.5. Οι παγκόσμιες απειλές στη δημοκρατία αποτελούν πραγματικότητα. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όταν «τονίζει ότι η ΕΕ πρέπει να είναι πλήρως προετοιμασμένη για να αντιμετωπίσει την άνοδο και την κακόβουλη επιρροή του αυταρχισμού, του ανελευθερισμού και του εξτρεμισμού, καθώς και τις απειλές για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις αυξανόμενες επιθέσεις κατά της οικουμενικότητας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου» ([3]). Υπογραμμίζει επίσης ότι η διαφθορά αποτελεί απειλή για τη δημοκρατία και επιβάλλεται να παταχθεί.

3. **Ειδικές παρατηρήσεις:**

3.1. ***Η σημερινή πραγματικότητα στην Αφρική***

3.1.1. Στο εσωτερικό της, η αφρικανική ήπειρος είναι εξαιρετικά ανομοιογενής —μεταξύ άλλων λόγω των διαφορετικών επιπέδων οικονομικής ανάπτυξης στις χώρες της, της ποικιλομορφίας των πολιτικών θεσμών τους και των αποκλίσεων των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών ζητημάτων στα οποία πρέπει να δώσουν απαντήσεις—, μολονότι οι χώρες αυτές αποτελούν μέρος ενός κοινού συνόλου, δηλαδή των κρατών που έχουν προκύψει από τις διεργασίες αποαποικιοποίησης. Η ίδια ήπειρος έχει ανομοιογενή δημοκρατική δυναμική, καθότι ούτε στη σημερινή συγκυρία ούτε στην αρχική της κατάσταση, ακολούθησε ένα ομοιόμορφο σχέδιο ή τάση· ακόμη και αν έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος σε ορισμένα κράτη ή περιφέρειες που έχουν αναπτύξει ανθεκτικό δημοκρατικό καθεστώς, σε άλλα παρατηρείται οπισθοδρόμηση που ενίοτε προσλαμβάνει σοβαρές διαστάσεις.

3.1.2. Σε ολόκληρο τον κόσμο, η εδραίωση της δημοκρατίας αποτελεί διεργασία αμφίδρομη με την ανάπτυξη και την κατανομή του πλούτου. Συγκεκριμένα, στην Αφρική, είναι σημαντικό να γεφυρωθεί το αναπτυξιακό χάσμα και οι ανισότητες στην κατανομή του πλούτου, με ταυτόχρονη προαγωγή της δημοκρατίας και των δημοκρατικών θεσμών.

3.1.3. Σύμφωνα με το Αφροβαρόμετρο, οι Αφρικανοί πολίτες πιστεύουν στη δημοκρατία, στη λογοδοσία των πολιτικών και στο κράτος δικαίου. Πάντως, αν και πολλοί εξ αυτών πιστεύουν ότι οι χώρες τους είναι δημοκρατικά καθεστώτα, δεν είναι ικανοποιημένοι με τον βαθμό δημοκρατίας τους ([4]). Η λαϊκή στήριξη στη δημοκρατία είναι μεγαλύτερη στην Αφρική απ' ό,τι σε πολλά άλλα μέρη του κόσμου, ακόμη και αν έχει υποχωρήσει κατά την τελευταία δεκαετία, ενώ η στήριξη αυτή μειώνεται σε αρκετές χώρες και η αποδοχή της στρατιωτικής ισχύος αυξάνεται ([5]).

3.1.4. Σε πολλές αφρικανικές χώρες επικρατεί η αντίληψη ότι οι επιδόσεις τους είναι χαμηλότερες από τον παγκόσμιο μέσο όρο σε σημαντικές πτυχές, όπως η απουσία διαφθοράς, η τήρηση του νόμου, η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, η αξιοπιστία των εκλογών και οι δημοκρατικά εκλεγμένες κυβερνήσεις ([6]).

3.1.5. Η Αφρική πάσχει από σοβαρές ελλείψεις σε υποδομές ζωτικής σημασίας, που είναι θεμελιώδους σημασίας για την επίτευξη των ΣΒΑ, οι οποίες περιλαμβάνουν την ύδρευση και την αποχέτευση, την ενέργεια, τις μεταφορές και τις τεχνολογίες επικοινωνιών και πληροφοριών. Η εταιρική σχέση Ευρώπης-Αφρικής πρέπει να προωθήσει την ανάπτυξη αυτών των υποδομών ζωτικής σημασίας.

3.1.6. Ο διάλογος με θέμα τον τρόπο ενίσχυσης της δημοκρατίας στην Αφρική παραμένει ανοικτός και χαρακτηρίζεται από δύο τάσεις: εκείνη που προκρίνει την εφαρμογή του δυτικού και ευρωαμερικανικού μοντέλου δημοκρατίας και την άποψη ότι αυτό το μοντέλο πρέπει να προσαρμοστεί ή ότι μπορεί να δημιουργηθεί ένα μοντέλο ειδικά για την Αφρική, βασισμένο σε κοινοτικά και συμμετοχικά θεμέλια. Ανεξαρτήτως του διαλόγου αυτού, υπάρχουν γενικά χαρακτηριστικά εγγενή στη δημοκρατία, ήτοι η ελευθερία εν γένει, η ελευθερία έκφρασης, το κράτος δικαίου και η διάκριση των εξουσιών, η φωνή και η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και η πρόοδος των ανθρώπων.

3.1.7. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει και εκτιμά τη σύντονη προσπάθεια που καταβάλλουν οι Αφρικανοί για την οικοδόμηση δημοκρατικών θεσμών από την εποχή του κύματος εκδημοκρατισμού της δεκαετίας του 1990. Οι περισσότερες χώρες έχουν θεσπίσει πολυκομματικές εκλογές, ωστόσο πρέπει να ενισχυθεί τόσο η σημασία των κοινοβουλίων σε πολλές χώρες όσο και η εμπιστοσύνη των λαών στη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών της χώρας τους.

([3]) «Τα ανθρώπινα δικαιώματα και η δημοκρατία στον κόσμο και η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα αυτό» – ετήσια έκθεση για το 2023, σημείο 3.

([4]) Zamfir, Ionel, «EU support to democracy and good governance in Africa» (Η υποστήριξη της ΕΕ στη δημοκρατία και τη χρηστή διακυβέρνηση στην Αφρική), Υπηρεσία Έρευνας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Νοέμβριος 2017.

([5]) Αφροβαρόμετρο, *African insights 2024: Democracy at risk – the people's perspective* (Αφρικανικά στοιχεία 2024: Η δημοκρατία σε κίνδυνο — οι απόψεις των πολιτών).

([6]) Διεθνές Ινστιτούτο Δημοκρατίας και Εκλογικής Βοήθειας (IDEA), *The Global State of Democracy Indices*, τ. 7. 1, 2003. Στοιχεία που παρουσίασε ο κ. Roba A. Sharamo κατά την ακρόαση που διοργάνωσε η ΕΟΚΕ ενόψει της εκπόνησης της παρούσας γνωμοδότησης.

3.1.8. Η Αφρικανική Ένωση συμπεριέλαβε στις επιδιώξεις της Ατζέντας 2063 τη χρηστή διακυβέρνηση, τη δημοκρατία, τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη δικαιοσύνη και το κράτος δικαίου.

3.1.9. Αυτή η χρηστή διακυβέρνηση εξετάζεται από ομοτίμους μέσω μηχανισμού αξιολόγησης, την ύπαρξη του οποίου επικροτεί η ΕΟΚΕ και τη σημασία του οποίου επισημαίνει. Ο αφρικανικός μηχανισμός αξιολόγησης από ομοτίμους είναι ένας εθελοντικός και αμιγώς αφρικανικός μηχανισμός για την αξιολόγηση της διακυβέρνησης και την επαλήθευση της συμμόρφωσης με αφρικανικές και διεθνείς δεσμεύσεις, ιδίως στους τομείς της δημοκρατίας και της πολιτικής διακυβέρνησης, της οικονομικής διακυβέρνησης, της επιχειρηματικής διακυβέρνησης και της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, ο οποίος παράγει δημόσιες εκθέσεις και οδηγεί σε εθνικά προγράμματα δράσης. Η ΕΟΚΕ συγχαίρει τα αφρικανικά κράτη για τη θέσπιση αυτού του μηχανισμού και τα καλεί να συνεχίσουν την εφαρμογή του.

3.1.10. Η Ευρώπη μπορεί να αποτελέσει εταίρο στην οικοδόμηση αφρικανικών δημοκρατικών μοντέλων που να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των λαών της και ιδίως των νέων.

3.1.11. Η προώθηση της αξιοπρεπούς εργασίας συμβαδίζει με τη δημοκρατική ανάπτυξη. Είναι σημαντικό η ΕΕ και η Αφρική να προκρίνουν την ανάπτυξη προτύπων και μέσων υπό την αιγίδα της ΔΟΕ, συμπεριλαμβανομένων ιδίως των θεμελιωδών συμβάσεών της.

3.1.12. Ο άτυπος χαρακτήρας της ιδιωτικής οικονομίας, που επικρατεί στις περισσότερες αφρικανικές χώρες, υπονομεύει τον θεμιτό ανταγωνισμό, έχει δε καθοριστική ευθύνη για τα υψηλά επίπεδα εργασιακής ανασφάλειας, φτώχειας και κοινωνικής ευπάθειας που επηρεάζουν την ίδια την κοινωνία και τις κοινωνικές σχέσεις. Η επισημοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας ενισχύει την αυτονομία της κοινωνίας των πολιτών και αυξάνει την αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των πολιτών, των οικονομικών φορέων και του κράτους. Για τον λόγο αυτό, η ΕΟΚΕ ζητεί την αποτελεσματική εφαρμογή της σύστασης αριθ. 204 της ΔΟΕ όσον αφορά τη μετάβαση από την άτυπη στην επίσημη οικονομία ([7]).

3.1.13. Η ευρεία διάδοση της άτυπης οικονομίας, η περιορισμένη θέση των σύγχρονων οικονομικών τομέων και τα συνακόλουθα προβλήματα στις σχέσεις μεταξύ του κράτους και των πολιτών συνεπάγονται τον κίνδυνο να επιδεινωθούν οι κοινωνικές ανισότητες στις χώρες αυτές, τη δυσκολία να αξιοποιήσουν τη δημογραφική τους κατάσταση —η οποία παρουσιάζει εν δυνάμει μη αμελητέες ευκαιρίες για τους νέους της Αφρικής— και, συνακόλουθα, τον κίνδυνο να παγιδευτούν σε έναν φαύλο κύκλο που βλάπτει την πρόοδο της δημοκρατίας.

3.1.14. Πολλές αναλύσεις της ανάπτυξης της αφρικανικής δημοκρατίας εγείρουν ανησυχία. Σύμφωνα με μια συγκεφαλαιωτική έκθεση έρευνας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του 2017, οι τάσεις σε διάφορες —αν και όχι σε όλες— τις χώρες βλάπτουν τις δημοκρατικές εξελίξεις στην ήπειρο: η ποιότητα των εκλογών παραμένει χαμηλή, τα κυρίαρχα κόμματα παραμένουν αγκιστρωμένα στην εξουσία, οι εκλογές υφίστανται παραποίηση και νόθευση, ο έλεγχος των μέσων ενημέρωσης και της δικαστικής εξουσίας καταστέλλει κάθε διαφωνία. Εν προκειμένω, η ΕΟΚΕ επιβεβαιώνει τη σημασία της αξιοπιστίας των εκλογικών διαδικασιών και της αποτελεσματικότητας των αποστολών παρακολούθησης.

3.1.15. Η συγκέντρωση των εξουσιών αποτελεί ένα βήμα προς τα πραξικοπήματα, ενώ η αποκέντρωσή τους είναι ένας τρόπος για να αυξηθεί η συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες και στα κοινά.

3.1.16. Τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε ακόμη και αύξηση στα πραξικοπήματα και στις απόπειρες πραξικοπήματος, μια τάση που πρέπει να κατανοηθεί και να ληφθεί υπόψη κατά τη μελλοντική δράση των θεσμικών οργάνων της ΕΕ.

3.1.17. Υπάρχουν πολλά προβλήματα στην Αφρική που παρεμποδίζουν τη μετάβαση στη δημοκρατία και συχνά συνδέονται μεταξύ τους:

— οι χώρες με ασταθείς κυβερνήσεις έχουν και αρκετά χαμηλές επιδόσεις όσον αφορά την κοινωνική και την οικονομική ανάπτυξη·

— η μακροπρόθεσμη στρατιωτική παρουσία συχνά δημιουργεί στον πληθυσμό την αίσθηση ότι δεν είναι δυνατή η μετάβαση στη δημοκρατία χωρίς τη χρήση βίας·

— η παραπληροφόρηση από ξένους παράγοντες·

— η στρέβλωση των πολιτικών θεσμών, της οικονομίας και της κοινωνίας λόγω του ότι η διαφθορά θεωρείται αποδεκτή·

— η συρρίκνωση του χώρου για την κοινωνία των πολιτών.

([7]) Σύσταση που εγκρίθηκε από τη Διεθνή Διάσκεψη Εργασίας της ΔΟΕ κατά την 104η σύνοδό της, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη στις 12 Ιουνίου 2015, βλ. https://www.ilo.org/resource/ilc/104/recommendation-no-204-concerning-transition-informal-formal-economy.

3.2. ***Η Αφρική και η παγκόσμια γεωπολιτική κατάσταση***

3.2.1. Η ΕΕ παραμένει ο σημαντικότερος εταίρος της Αφρικής σε θέματα αναπτυξιακής συνεργασίας, επενδύσεων και εμπορίου.

3.2.2. Κατά την άποψη διαφόρων αφρικανικών ιθυνόντων, προερχόμενων τόσο από κυβερνήσεις όσο και από την κοινωνία των πολιτών, η ενωσιακή προσέγγιση της Αφρικής είναι υπερβολικά γραφειοκρατική. Είναι σημαντικό να αλλάξει αυτή η αντίληψη με την προσαρμογή της δράσης της ΕΕ στο πλαίσιο όπου προτίθεται να αναπτύξει συνεργασία.

3.2.3. Το 2021 η ΕΕ δρομολόγησε την επενδυτική στρατηγική με την ονομασία «Global Gateway», η οποία έχει ιδιαίτερη σημασία για την Αφρική. Κατά την περίοδο 2021-2027, υπόσχεται να διαθέσει έως και 300 δισ. ευρώ για επενδύσεις στη βελτίωση των ψηφιακών υποδομών, των συνδέσεων ενέργειας και μεταφορών, καθώς και στην ενίσχυση των συστημάτων υγείας, εκπαίδευσης και έρευνας παγκοσμίως. Αυτό σημαίνει ότι θα διοχετευθούν έως και 150 δισ. ευρώ για επενδύσεις στην αφρικανική ήπειρο. Όπως αναφέρεται στη γνωμοδότησή της με θέμα την εν λόγω στρατηγική ([8]), η ΕΟΚΕ:

— Υποστηρίζει ότι η «Global Gateway» θα ενισχύσει τους οικονομικούς και πολιτικούς δεσμούς με τις χώρες-εταίρους της ΕΕ με σεβασμό των δημοκρατικών και κοινωνικών αρχών της, επιτρέποντας παράλληλα στην ΕΕ να ανταγωνίζεται αποτελεσματικά σε παγκόσμιο επίπεδο όσον αφορά την παροχή υποδομών.

— Τονίζει ότι είναι σημαντικό τα επενδυτικά προγράμματα της «Global Gateway» να βασίζονται σε εκτιμήσεις επιπτώσεων, οι οποίες θα πρέπει να εξετάζουν όχι μόνο πτυχές στρατηγικού και γεωπολιτικού ενδιαφέροντος, αλλά και να διασφαλίζουν τη δημοκρατική συμμετοχή των χωρών-εταίρων σε αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, καθώς και την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα των συναφών έργων.

3.2.4. Ο ευρωπαϊκός ιδιωτικός τομέας έχει δεσμευτεί να συμμετάσχει στη διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης στην Αφρική, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά θεσμικά εμπόδια στο νομικό πλαίσιο και στην προστασία των επενδύσεων, κοινωνικά θεμελιωμένα προβλήματα διαφθοράς, έλλειψη ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης και αναπτυξιακά κενά που μπορούν να ξεπεραστούν στο πλαίσιο μιας εταιρικής σχέσης και με συνεργασία, όπως το χάσμα δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού και η έλλειψη υποδομών.

3.2.5. Η ΕΟΚΕ καλεί τα ευρωπαϊκά και τα αφρικανικά θεσμικά όργανα να αναγάγουν την καταπολέμηση της διαφθοράς και των αποσταθεροποιητικών της επιπτώσεων στις οικονομίες και στην κοινωνία σε προτεραιότητα στη συνεργασία μεταξύ Ευρώπης και Αφρικής.

3.2.6. Η ΕΟΚΕ κρίνει και διαπιστώνει με απογοήτευση ότι η ΕΕ έχει υποτιμήσει εδώ και καιρό τον γεωπολιτικό και στρατηγικό ρόλο της αφρικανικής ηπείρου. Η υποτίμηση αυτή έχει επιδεινωθεί από τις αλόγιστες στρατηγικές ορισμένων ευρωπαϊκών κρατών και τις επακόλουθες αδυναμίες στην άσκηση μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ. Η δραστηριότητα στην περιοχή ορισμένων μη ευρωπαϊκών κρατών έχει συμβάλει σημαντικά στην κατάσταση αυτή. Αυτό ισχύει για τις αποσταθεροποιητικές δραστηριότητες της Ρωσίας, καθώς και για τις μαζικές επενδύσεις της Κίνας μέσω της γεωπολιτικής στρατηγικής της στην Αφρική.

3.2.7. Η διεθνής στρατηγική της Κίνας (που υλοποιείται μέσω της πρωτοβουλίας της «Μία Ζώνη - Ένας Δρόμος») και της Ρωσίας (που υλοποιείται κυρίως μέσω της παρέμβασης ρωσικών εταιρειών, αλλά και παραστρατιωτικών όπως η Wagner) εντείνουν τον κίνδυνο οπισθοδρόμησης της δημοκρατίας στην ήπειρο.

3.2.8. Η Κίνα και η Ρωσία, σε αντίθεση με την ΕΕ, δεν θέτουν τις οικουμενικές αξίες ως θεμέλιο λίθο της διεθνούς πολιτικής τους και, ως εκ τούτου, καθίστανται προνομιακοί εταίροι στις σχέσεις τους με αυταρχικά καθεστώτα ή κυβερνήσεις που έχουν αναλάβει πολιτικές και/ή οικονομικές δεσμεύσεις μαζί τους.

3.3. ***Η σχέση ΕΕ-Αφρικής***

3.3.1. Το άρθρο 21 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπει ότι η δράση της ΕΕ στη διεθνή σκηνή έχει ως γνώμονα τις αξίες που έχουν εμπνεύσει τη δημιουργία της, μεταξύ άλλων την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, την ελευθερία, τη δημοκρατία, την ισότητα, το κράτος δικαίου και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

([8]) ΕΕ C, C/2024/1574, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1574/oj.

3.3.2. Σύμφωνα με την κοινή στρατηγική Αφρικής-ΕΕ, η οποία παρέχει ένα ολοκληρωμένο μακροπρόθεσμο πλαίσιο για τις σχέσεις Αφρικής-ΕΕ, η εταιρική σχέση διέπεται από τις θεμελιώδεις αρχές της ενότητας της Αφρικής, της αλληλεξάρτησης μεταξύ Αφρικής και Ευρώπης, της ανάληψης ιδίας ευθύνης και της κοινής ευθύνης, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των δημοκρατικών αρχών και του κράτους δικαίου, καθώς και του δικαιώματος στην ανάπτυξη.

3.3.3. Η ΕΕ και η Αφρική, μέσω της ανωτέρω στρατηγικής, μπορούν να εργαστούν από κοινού για να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες, να δώσουν απαντήσεις στα εν λόγω ζητήματα με τη θέσπιση μέτρων που να διασφαλίζουν τη σταθερότητα, την ειρήνη, την ασφάλεια, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία, την ισότητα των φύλων, τα μέσα βιώσιμης διαβίωσης, τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με βάση υγιή οικοσυστήματα, την κοινωνική συνοχή και τη χρηστή διακυβέρνηση.

3.3.4. Αυτό είναι το γενικό πλαίσιο εντός του οποίου συνήφθη η Συμφωνία της Σαμόα μεταξύ της ΕΕ και του Οργανισμού Κρατών της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΟΚΑΚΕ) τον Νοέμβριο του 2023 και με την οποία προκρίνεται η ισότιμη εταιρική σχέση. Ωστόσο, στην πράξη, οι δομές στην αφρικανική πλευρά είναι πιο αδύναμες, έχουν λιγότερες αρμοδιότητες και δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους. Η Αφρικανική Ένωση και ο ΟΚΑΚΕ διαθέτουν πολύ λιγότερους πόρους από ό,τι η ΕΕ. Η ΕΟΚΕ συνιστά στην ΕΕ να λάβει υπόψη αυτές τις διαφορές και να επιδιώξει την ανάπτυξη μηχανισμών για την επανεξισορρόπηση των αμοιβαίων σχέσεων.

3.3.5. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι είναι χρήσιμο για την επιτυχή εφαρμογή της Συμφωνίας της Σαμόα να τεθούν δείκτες προόδου μεταξύ των μερών.

3.3.6. Η νέα κοινή αντίληψη περί ανάπτυξης, που εγκρίθηκε από κοινού από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την τότε ύπατη εκπρόσωπο της Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας τον Ιούνιο του 2017, εντάσσει τη δημοκρατία στο ευρύτερο περίγραμμα των αναπτυξιακών πολιτικών.

3.3.7. Τα συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με το σχέδιο δράσης της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία 2020-2024 περιλαμβάνουν στις προτεραιότητες για δράση την οικοδόμηση ανθεκτικών, συμπεριληπτικών και δημοκρατικών κοινωνιών και την προώθηση ενός παγκόσμιου συστήματος για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία.

4. **Η ΕΟΚΕ και η οργανωμένη κοινωνία των πολιτών στην Αφρική**

4.1. Το κύριο ερώτημα που τίθεται επ' αυτού είναι το εξής: πώς μπορεί η ΕΟΚΕ να συμβάλει στην προώθηση των δημοκρατικών αξιών και στην προάσπιση των δημοκρατικών καθεστώτων στην Αφρική λαμβάνοντας υπόψη τη Συμφωνία της Σαμόα;

4.2. Πρέπει να έχουμε κατά νου τη σημασία της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης και του χώρου για την κοινωνία των πολιτών στην οικοδόμηση ανθεκτικών δημοκρατιών.

4.3. Εν προκειμένω, η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει ότι η τήρηση των οικουμενικών ανθρώπινων δικαιωμάτων, που αποτελούν ουσιώδεις κοινές αξίες, πρέπει να αποτελεί το θεμέλιο οποιασδήποτε πολιτικής δέσμευσης βάσει μιας ισότιμης εταιρικής σχέσης ανάπτυξης με την Αφρική ([9]).

4.4. Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη (όπως αναφέρεται στη γνωμοδότησή της για την Κοινή ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για μια νέα ώθηση της εταιρικής σχέσης Αφρικής-ΕΕ) ότι, από κοινού με αναγνωρισμένους εκπροσώπους της αφρικανικής κοινωνίας των πολιτών (πλατφόρμα, φόρουμ, εθελοντές) και κοινωνικούς εταίρους της Αφρικής, μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα ([10]).

4.5. Το περίγραμμα που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η Συμφωνία της Σαμόα και, ειδικότερα, η εταιρική σχέση ΕΕ-Αφρικής Η συμφωνία προβλέπει θεσμικούς μηχανισμούς που προσφέρουν έναν διαρθρωμένο χώρο για τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών μέσω του διαλόγου με την κοινωνία των πολιτών και του κοινωνικού διαλόγου, διαδικασία στην οποία η ΕΟΚΕ διαθέτει μακρά εμπειρία.

4.6. Η υπογραφή μνημονίου συνεννόησης μεταξύ της ΕΟΚΕ και του ECOSOCC της Αφρικανικής Ένωσης στις 17 Ιουλίου 2024 αποτελεί πολύ σημαντικό βήμα για την παγίωση αυτής της συμβολής. Τα δύο θεσμικά όργανα θα ενισχύσουν τη συνεργασία τους επιβεβαιώνοντας τη στρατηγική εταιρική σχέση μεταξύ της Αφρικανικής Ένωσης και της ΕΕ, προωθώντας έναν ανανεωμένο δημοκρατικό διάλογο και ενισχύοντας τη συνεργασία μεταξύ της ευρωπαϊκής και της αφρικανικής κοινωνίας των πολιτών για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, την εμβάθυνση της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών και την επιδίωξη βιώσιμης ανάπτυξης.

([9]) ΕΕ C 429 της 11.12.2020, σ. 105, σημείο 1.1.
([10]) ΕΕ C 237 της 6.7.2018, σ. 66, σημείο 1.4.

4.7. Το κράτος και η κοινωνία των πολιτών πρέπει να αλληλοενισχύονται, αλλά στην Αφρική συχνά θεωρούνται αντίπαλοι, με τους κυβερνώντες να κατηγορούν την κοινωνία των πολιτών ότι επιδιώκει την αποσταθεροποίηση και την ανατροπή τους. Η υγιής εναλλαγή στην εξουσία απαιτεί θεσμική συνέχεια που είναι σημαντικό να ενισχυθεί, με αποσαφήνιση των αυτόνομων τομέων δράσης του κράτους και της κοινωνίας των πολιτών, χωρίς να υπονομεύεται η υγιής πολιτική αντιπαράθεση.

4.8. Η κοινωνία των πολιτών έχει ως αφετηρία την πρωτοβουλία των πολιτών για την εξεύρεση λύσεων στα κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, μεταξύ άλλων, τα οποία αντιμετωπίζει η κοινότητα. Αυτό το πνεύμα πρωτοβουλίας μπορεί να λάβει πολλές μορφές και αντιπροσωπεύει την ύπαρξη ενός δημοκρατικού περιβάλλοντος το οποίο οι αυταρχικές κυβερνήσεις δεν αποδέχονται και συχνά επιδιώκουν να απαγορεύσουν.

4.9. Η αρχή μιας ισχυρής κοινωνίας των πολιτών ενισχύεται με το επίπεδο ανάπτυξης. Σε ορισμένες χώρες, η κοινωνία των πολιτών είναι οργανωμένη σε εθνοτική βάση. Είναι σημαντικό να προαχθεί η αντίληψη που βασίζεται στην ιδιότητα του πολίτη.

4.10. Όπως έχει ήδη αναφερθεί όσον αφορά τις σχέσεις ΕΕ-ΑΚΕ, η ΕΟΚΕ έχει ως στόχο την υλοποίηση των θεσμικών μηχανισμών και την προώθηση της στήριξης των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των κοινωνικών εταίρων, με την αναγνώριση της σημασίας τους ως συντελεστών της βιώσιμης ανάπτυξης, ιδίως υπό το φως του ΣΒΑ 17 του ΟΗΕ ([11]).

4.11. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η συνεργασία με το ECOSOCC της Αφρικανικής Ένωσης είναι καίριας σημασίας για τη χάραξη μιας διαρθρωμένης στρατηγικής και τη διασφάλιση της συνεχούς συμμετοχής των ενδιαφερόμενων μερών στην εταιρική σχέση ΕΕ-ΑΕ.

4.12. Η ΕΟΚΕ θα διατηρήσει επίσης τη σχέση της με την Ένωση Οικονομικών και Κοινωνικών Επιτροπών της Αφρικής (UCESA) μέσω της αμοιβαίας συμμετοχής σε εκδηλώσεις των μερών ή σε κοινά έργα.

Βρυξέλλες, 4 Δεκεμβρίου 2024.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Oliver RÖPKE

([11]) ΕΕ C 443 της 22.11.2022, σ. 29, σημείο 1.9.